

De illusie van de eeuwige jeugd

Het aantal demente patiënten zal fors toenemen. Tegelijk oproepen om dementie vroegtijdig vast te stellen vindt **LUC BONNEUX** laakbaar. Waarom zou je het leven van patiënten vergallen met het schrikbeeld van een vreselijke aandoening die toch niet te genezen valt?

LUC BONNEUX

Wie? Epidemioloog en arts ouderengeneeskunde.

Wat? Het heeft weinig zin om dementie vroegtijdig op te sporen.

Waarom? De enige die er echt beter van wordt is de farmaceutische industrie, de betrokkenen zelf zijn met die wetenschap niet geholpen.

Dementie is een paradoxaal succes. Hoe meer succes we hebben in het uitstellen van de dood, hoe meer demente mensen er komen. De belangrijkste reden voor de toenemende aantallen demente mensen in Europa is het verouderen van de naoorlogse geboortegolf. In 2021 bereikt die de leeftijd van 75 jaar, als dementiecijfers snel zullen beginnen oplopen. De tweede reden is dat meer mensen dan vroeger die 75 jaar bereiken. Tegenwoordig is dat bijna drie kwart, in (zwart) Afrika zou het een kwart zijn. Een derde reden is dat bejaarden veel langer leven. Een 75-jarige Belg mag nu al meer dan twaalf jaar levensverwachting tegemoet zien. In Afrika is dat zes jaar. Tot slot leven demente bejaarden zelf ook langer. Vroeger legden hun kinderen hen liefdevol te bed, wat onbedoeld een zekere manier was om een demente bejaarde dood te laten gaan. Ofwel vielen ze en braken ze een heup, wat bejaarden tot en met de jaren 1960 zelden overleefden.

De grens tussen dementie en normale ouderdomsaftakeling is dun. De ziekte van Alzheimer was een vrij zeldzame ziekte: dementie die optrad vóór de leeftijd van 65 jaar. Aloïs Alzheimer had ongetwijfeld ook ontdekt dat na die leeftijd veel meer mensen dement werden, maar dat was normaal en heette seniliteit. De moderne benaming van seniliteit als de ziekte van Alzheimer lijkt eerder geboren uit de menselijke nood om ouderdomsaftakeling te ontkennen. Er zijn niet veel minder soorten ouderdomsdementie dan er bejaarde demente patiënten zijn.

Dement of dood paard

Onze levensverwachting is biologisch bepaald door onze nuttige levensduur. Die is zowat 75 jaar: in de menselijke soort zijn ouders en grootouders belangrijk. Langer leven bracht niet op, en daar zijn we niet voor gemaakt. Veroudering is daarom niet genetisch geprogrammeerd: het is geen kenmerk van genen, maar van onze genetische erfe-

Veroudering vertragen? Alleen in sciencefiction. © pdw

nis als homo sapiens. Genetisch onderzoek naar ouderdomsdementie heeft daarom nauwelijks wat opgeleverd: dit was (en is) een najagen van (dure) illusies.

Twintig jaar geleden hebben we een gen geïdentificeerd dat een zeer krachtige oorzaak van dementie bleek: het apo-e4-gen. Dat gen was frequent, en verhoogde het risico op dementie met een factor drie tot vier. Dat heeft ons niet veel wijzer gemaakt en had geen gevolg voor diagnose of therapie. Dementie is een aandoening die grote aantallen mensen treft in welvarende landen. De daaruit volgende grote investeringen van de farmaceutische industrie hebben enkel medicijnen opgeleverd die slechts iets beter zijn

dan niets. Deze medicijnen – die wat nog rest aan hersencellen opjagen – werken volgens het principe van het opzweepen van een dood paard. Daar valt nooit veel van te verwachten.

Een kind kan beredeneren dat het niet nuttig kan zijn om een onbehandelbare aandoening vroegtijdig op te sporen. Bovendien is dementie een erg wisselvallige aandoening, met onvoorspelbaar beloop. Van vier mensen met tekenen van minimale dementie, gaat er slechts één door naar echte dementie. De andere drie worden tijdig weggehaald door Magere Hein. Vroegtijdige diagnose betekent daarom dat veel mensen het leven wordt vergald met het schrikbeeld van een vreselijke aandoening, waarbij hen niets te bieden valt.

Euthanasie lijkt de meest logische oplossing om een dement leven stop te zetten. Om Descartes te parafraseren: 'Ik denk niet, dus ik ben niet.' U kan deze wens tot euthanasie wel vastleggen in een wilsbeschikking, maar als u dement bent, bent u dat vergeten. Als u dan een dokter ziet naderen met een spuit waarvan u voelt dat er iets definitiefs in zit, gaat u verzet plegen. Euthanasie wordt dan met enig geweld doodspuiten. Daar zijn artsen – gelukkig maar – niet voor opgeleid. Er doet zich een vreselijk dilemma voor: ofwel laat u tijdig euthanasie toepassen, zoals Hugo Claus deed, en zo staat u dus een periode van uw leven af waarin u zich nog redelijk had kunnen behelpen. Ofwel wacht u zo lang mogelijk, maar dan slaat de val onverwacht dicht. En dan zit u meedogenloos vast – en met u uw geliefden. U bent dan lang vergeten hoe graag u hen ziet, maar zij niet.

Dementie is het gevolg van ons succes om lijf en leden langer in leven te houden dan ons brein

Afspraak met de dood

Dementie is het gevolg van ons succes om lijf en leden langer in leven te houden dan ons brein. De enige echte oplossing lijkt in het vertragen van veroudering. Maar dat blijft sciencefiction. Er zal bovendien altijd moeten worden gestorven: op het einde van het leven, draagt iedere oplossing haar falen in zich. Als maatschappij moeten we opletten niet in de illusie van de eeuwige jeugd te trappen. Het is wijzer te aanvaarden dat ons bewuste leven eindig is, dan de vele ziekten die ons belagen op het einde van het bestaan te vlug af te willen zijn. De dood verschijnt toch steeds op de afspraak.

WOORDEN WETEN ALLES

LUDO PERMENTIER

Mogelijks

'Zo mogelijk nog erger was het artikel van vorige week dat ik mogelijks bij Groen opkom.' (De Standaard, 3 april)

Een tuinliefhebber ben ik wel, maar aan schoffelen heb ik een broertje dood. Je kunt mijn tuinbeheersplan samenvatten als: laten leven wat leeft, laten groeien wat groeit. De bomen bij ons vorige huis bloeiden zo weelderig dat we meer dan eens meenden slingerapen te kunnen ontwaren in de toppen.

Mijn vrouw wil niet dat het nog zover komt in onze nieuwe woonst. Maar als ik even niet oplet, zijn er alweer planten en boompjes uit de grond geschoten. Wie weet hoeveel eeuwen heeft de natuur erover gedaan om deze biologische wonderdierjes tot stand te brengen, denk ik dan. Een gedachte die me belet de bijl te zetten tegen hun voet.

In taal gaat het net zo. Ik kreeg van een lezer de verzuchting dat het foutieve woord 'mogelijks' oprukt. Mogelijks, een woord dat kenners (bijvoorbeeld op taaladvies.net) niet-standaardtaal noemen en waar Van Dale bij noteert:

'Belgisch-Nederlands, niet algemeen'. Een kwaliteitsbewust taalgebruiker denkt dan: fout!

Inderdaad, de Nederlanders die ik erover aanspreek, vinden het allemaal een raar woord. Over de grens gedijt het niet, maar in mijn eigen tuin? Ik laat een zoekprogramma los op mijn computer, en schrik van het resultaat. Zelf blij ik 'mogelijks' nooit te hebben gebruikt tot vandaag, maar nogal wat mensen die me berichtjes of teksten hebben gestuurd, schrijven het wel degelijk. En echt geen slordige taalgebruikers. En allemaal jonger dan ik.

Het woekert dus in de vrije natuur, schiet wortel waar het kan en ruikt op naar de verzorgde tuinen van mensen die mee bepalen wat we allemaal 'keurig Nederlands' noemen. Terwijl alle fabrikanten van taalherbiciden er verdelgingsmiddelen voor op de markt hebben gebracht.

Schrapt Van Dale ooit dat 'niet algemeen'? Het zou me niet verbazen. Als dagelijks, grotelijks, insgelijks en nauwelijks bestaan, dan ligt de weg open voor mogelijks. Ja maar, zult u zeggen, de woorden die u opnoemt bestaan alleen met -s. Mogelijks kunnen we missen, want we beschikken over mogelijk. Klopt. Maar waar het hier in wezen over gaat, is dat mogelijk bestaat als bijvoeglijk naamwoord (een mogelijk probleem), en als bijwoord (het is mogelijk onoplosbaar). Die laatste functie gaat over naar

een variant: mogelijks (het is mogelijks onoplosbaar). En dat is wel vaker gebeurd, of beter: tussen bijvoeglijk naamwoord en bijwoord bestaan soms verschillen, soms is het dezelfde vorm. Denk aan recent/recentelijk, plots/plotseiling, onverwacht/onverwachts. In veel van deze gevallen ziet alleen de professionele taaltuinier nog het verschil en soms geeft hij zijn zegene aan wat vroeger onkruid heette. De meeste taalliefhebbers laten intussen leven wat leeft. Aan die mentaliteit, en aan de machtige natuur, hebben we de glorieuze diversiteit te danken waar we elke dag van genieten.

Ludo Permentier is verbonden aan de UGent. 'Woorden weten alles' verschijnt wekelijks op maandag.
Reacties: ludo.permentier@standaard.be

CORRECTIES & AANVULLINGEN

Brug. De brug op de foto bij 'De zuiveringen zijn vergeten', een reportage over het stadje Brcko (DS 6 april), is niet de herstelde brug over de Sava, maar een brug over een zijriviertje.